

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 6 november 2019

Mål nr

T 3191-18

PARTER

Klagande

Svedala kommun

Kommunhuset

233 80 Svedala

Ombud 1: Advokat MB

Ombud 2: Advokat RS

Motpart

Swedavia AB, 556797-0818

Swedavia Arlanda Airport

190 45 Stockholm-Arlanda

Ombud: Advokaterna CKB och SA

SAKEN

Skadestånd på grund av miljöskada enligt 32 kap. miljöbalken

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts, Mark- och miljööverdomstolen, dom 2018-05-30 i mål
M 2589-17

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att avtalsförhållandet mellan parterna utesluter tillämpning av 32 kap. miljöbalken.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd i målet i övrigt. Mark- och miljööverdomstolens domslut står därmed fast.

Svedala kommun ska ersätta Swedavia AB för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 125 000 kr, avseende ombudsarvode, och ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Svedala kommun har yrkat att Högsta domstolen ska bifalla käromålet, befria kommunen från skyldigheten att ersätta Swedavia för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen och i Mark- och miljööverdomstolen samt förplikta Swedavia att ersätta kommunen för dess rättegångskostnader där.

Swedavia har motsatt sig att Mark- och miljööverdomstolens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 7.

DOMSKÄL

Bakgrund

Inledning

1. Swedavia bedriver flygplatsverksamhet vid Malmö Airport. Bolaget ägs av staten. Fram till den 1 april 2010 bedrev Luftfartsverket verksamheten.
2. Omhändertagande av avloppsvatten från flygplatsen har skett enligt avtal mellan å ena sidan Svedala kommun och å andra sidan den verksamhetsutövare som varit aktuell vid en viss tidpunkt. Ett avtal ingicks 1971 med Luftfartsverket. Ett nytt avtal träffades därefter 2011 med Swedavia.
3. Vid flygplatsen sker brandövningar fortlöpande. För detta ändamål finns inom flygplatsområdet en särskild brandövningsplats. Brandövningsplatsen var tidigare försedd med ett dräneringssystem som ledde uppkommande dag- och dräneringsvatten samt släckvatten från brandövningar till en damm med tät botten. Från dammen pumpades vatten till en allmän spillvattenledning och blandades där med övrigt avloppsvatten från flygplatsen för vidare befordran till det avloppsreningsverk som kommunen är huvudman för. Ett av de skumsläckmedel som tidigare användes vid brandövningar innehöll perfluoroktansulfonat, PFOS. Det är ett ämne som inte bryts ned i naturen samt är toxiskt och bioackumulerande. Vatten som leddes bort till reningsverket innehöll PFOS.
4. Svedala kommun väckte en skadeståndstalan mot Swedavia enligt 32 kap. miljöbalken. Enligt kommunen hade förekomsten av PFOS i avloppsvattnet från flygplatsen kontaminerat det slam som avskilts i reningsverket vilket orsakat kommunen kostnader.

5. Swedavia invände mot betalningsskyldighet och anförde bl.a. att avtalsförhållandet mellan parterna innebär att ansvarsreglerna i miljöbalken inte kan tillämpas.

6. Mark- och miljödomstolen biföll kommunens talan men jämkade skadeståndet på grund av medvållande. Mark- och miljööverdomstolen har ansett att parternas avtal hindrar tillämpning av skadestandsreglerna i miljöbalken och ogillat kommunens talan.

Frågorna i Högsta domstolen enligt prövningstillståndet

7. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om avtalsförhållandet mellan parterna utesluter tillämpning av 32 kap. miljöbalken och, om så inte är fallet, om skadan har orsakats i verksamhetens omgivning i den mening som avses i 32 kap. 1 § miljöbalken.

Den rättsliga regleringen

Skadestandsreglerna i 32 kap. miljöbalken

8. Skadestånd enligt 32 kap. miljöbalken ska betalas för personskada och sakskada samt ren förmögenhetsskada som verksamhet på en fastighet har orsakat i sin omgivning. Skadestånd ska bl.a. betalas för skador genom förorening av vatten, luft och mark eller annan liknande störning. (Se 1 § första stycket och 3 § första stycket.)

9. Ansvaret är som utgångspunkt strikt i den meningen att det inte krävs att den som har orsakat skadan har varit vårdslös. Skada som inte har orsakats med uppsåt eller genom vårdslöshet ersätts dock bara om den störning som har orsakat skadan inte skäligen bör tålas med hänsyn till förhållandena på orten eller till dess allmänna förekomst under jämförliga förhållanden (se 1 § tredje stycket).

Syftet med regleringen avseende skadestånd i miljöbalken

10. Skadeståndsbestämmelserna i 32 kap. miljöbalken har sitt ursprung i fastighetsrättsliga principer om ansvar i grannförhållanden och i utomobligatoriska grundsatser om farlig verksamhet.

11. Syftet med det strikta ansvaret enligt bestämmelserna är både att bidra till att den som bedriver miljöfarlig verksamhet anstränger sig för att förebygga skadefall och att säkerställa att den som drabbas av en skada får ekonomisk gottgörelse för sina förluster och lidanden. Ansvarsbestämmelserna bygger också på den grundläggande principen om att förorenaren ska betala. (Se prop. 1985/86:83 s. 10 ff. och prop. 1997/98:45 del 1, s. 233 ff. och 564 ff.)

Miljöbalkens reglering avseende skadestånd är dispositiv

12. Det finns inte några bestämmelser i 32 kap. eller i övrigt i miljöbalken som anger om – och i så fall hur – ett avtalsförhållande inverkar på ansvarsreglernas tillämpning. Regleringen måste emellertid uppfattas som dispositiv (jfr 1 kap. 1 § skadeståndslagen, och även SOU 1983:7 s. 248, ”Hyr-Börsens diskmaskiner” NJA 2003 s. 384 och Bertil Bengtsson m.fl., Miljöbalken, suppl. 18, april 2019, s. 32:12). Parterna kan således sinsemellan komma överens om annat än det som följer av balken.

Konkurrerande ansvarsgrunder

13. Frågan om den som lider skada i ett kontraktsförhållande kan välja att stödja sig på utomobligatoriska regler i stället för kontraktsmässiga därför att detta är fördelaktigare för henne eller honom har varit omdiskuterad i den juridiska litteraturen (jfr t.ex. Bertil Bengtsson och Erland Strömbäck, Skadeståndslagen, 6 uppl. 2018, s. 37, Jan Hellner och Marcus Radetzki, Skadeståndsrätt, 10 uppl. 2018, s. 91 ff., Stefan Lindskog, Något om rättslig flerspårighet, i Festskrift till Gertrud Lennander, 2010, s. 203 ff. samt Jori

Munukka, Utomobligatoriska anspråk mot avtalsparts kontraktsmedhjälpare och mot avtalspart, i JT 2015–16, s. 426 ff.).

14. I förhållande till skadeståndslagen gäller att existensen av ett avtal mellan parterna i en skadeståndstvist kan föranleda avvikelser från lagens bestämmelser, antingen omedelbart på grund av avtalets innehåll eller till följd av särskilda rättsregler eller rättsgrundsatser – lagfästa eller i annan form – som gäller för den aktuella avtalstypen. Det kan röra sig om uttryckliga avtalsklausuler om skadeståndsansvaret. Men även med tillämpning av vanliga tolkningsprinciper kan det tänkas att åtaganden kan härledas från den ena partens sida i ett avtal som innebär en utvidgning av hans eller hennes skadeståndsansvar eller inskränkning av hans eller hennes skadeståndsrätt utan att det föreskrivs direkt i avtalet. (Se t.ex. ”Cargo Center” NJA 2014 s. 760 p. 9 med hänvisningar.)

15. Av det anförda följer att det beror på avtalet, och ytterst en tolkning av detta, huruvida en avtalspart kan ha rätt till skadestånd av sin avtalspart enligt skadeståndslagens bestämmelser i stället för enligt kontraktet.

16. Det förhållandet att en reglering avseende utomobligatoriskt skadeståndsansvar föreskriver ett strikt ansvar ger inte i sig anledning till ett annat synsätt vad gäller inverkan av ett avtal mellan parterna (jfr ”Olyckan på hundpensionatet” NJA 1996 s. 104 och ”Hyr-Börsens diskmaskiner” NJA 2003 s. 384). Inte heller kan det förhållandet att miljöbalkens skadeståndsbestämmelser bygger på principen om att förorenaren ska betala (se p. 11) anses påverka bestämmelsernas dispositiva karaktär eller ges en generell inverkan på principerna för hur avtal ska tolkas.

17. Även när det gäller miljöbalkens skadeståndsbestämmelser får alltså frågan om en avtalspart kan göra gällande dessa, i stället för kontraktet, mot sin avtalspart avgöras utifrån avtalet. Det är en annan sak att de faktiska omständigheterna kan vara sådana – det kan t.ex. ha framkommit nya

vetenskapliga rön angående miljökonsekvenserna av ett ämne – att det finns anledning till en försiktig tolkning av avtalet när innebörden inte är klar, eller till en jämkning av detta med stöd av 36 § avtalslagen.

Bedömningen i detta fall

18. I detta fall innebär de båda avtalen att kommunen mot ersättning ska omhänderta avloppsvatten från flygplatsen. Det kan konstateras att kommunen har haft möjlighet att i avtalen reglera vilka föroreningar som får finnas i avloppsvattnet och kunnat värdera risker och kostnader för oönskade och oförutsedda föroreningar. Så har också i betydande utsträckning skett i avtalen. Det senare avtalet innehåller därtill en uttrycklig bestämmelse om skadestånd, enligt vilken Swedavia ska ersätta de kostnader som uppstår för kommunen om vissa angivna föreskrifter i avtalet inte följs. I övrigt gäller ömsesidig skadeståndsskyldighet vid grov försummelse.

19. Det sagda innebär att de skador som kommunen åberopar som miljöskada sammantaget måste anses ha ett sådant samband med de centrala förpliktelserna i avtalen att frågan om ersättning ska bedömas enligt avtalsvillkoren och kontraktsrättsliga regler. Avtalen utesluter alltså i detta fall en tillämpning av miljöbalkens ansvarsregler mellan parterna.

Slutsats

20. Den fråga som ställs i prövningstillståndet ska alltså besvaras på så sätt att avtalsförhållandet mellan parterna utesluter tillämpning av 32 kap. miljöbalken.

21. Det saknas skäl att meddela prövningstillstånd i målet i övrigt.

22. Swedavia har vunnit i den del prövningstillstånd har meddelats. Svedala kommun ska därför ersätta Swedavia för rättegångskostnad i Högsta domstolen. Det yrkade beloppet är skäligt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Svante O. Johansson, Petter Asp,
Malin Bonthron (referent), Stefan Reimer och Cecilia Renfors
Föredragande justitiesekreterare: Rickard Forsgren